

Rapport Institutioneel Onderzoek DNB Export-, Import- en Investeringsgaranties 1922 – 2008

Herverzekerd;

Een institutioneel onderzoek naar het handelen van de Rijkscommissie, de Dagelijkse Commissie en De Nederlandsche Bank op het beleidsterrein herverzekering van export- en importkredieten en investeringsgaranties vanaf 1922 tot de beëindiging van de taak van DNB in 2008

Zorgdrager: De Nederlandsche Bank

De Nederlandsche Bank NV
Afd. Documentaire Informatievoorziening en Bibliotheek
Drs. C.J.D.M. van Dijk

Amsterdam, 7 oktober 2009

RIO bij Ontwerp BSD EXIM dd 7 oktober 2009

Rapport nr. 192

INHOUDSOPGAVE

1	Inhoudsopgave.....	3
2	Inleiding.....	5
3	Verantwoording.....	7
3.1	Doel van het onderzoek.....	7
3.2	De onderzochte periode	7
3.3	De afbakening van het beleidsterrein.....	7
3.4	De opbouw van het RIO.....	8
3.5	Geraadpleegde deskundigen	8
3.6	De indeling van het handelingenblok.....	9
4	Actorenoverzicht	11
4.1	De Rijkscommissie	11
4.2	De Dagelijkse Commissie voor Export- en importgaranties.....	12
4.3	De Nederlandsche Bank (DNB).....	12
5	Het beleidsterrein export-, import- en investeringsgaranties.....	15
5.1	Een omschrijving van het beleidsterrein	15
5.2	Doelstellingen van de overheid op het beleidsterrein	15
5.3	Historisch overzicht van het beleidsterrein	16
5.4	Internationale ontwikkelingen op het gebied van exportkredieten en investeringsgaranties	21
5.4.1	Tegengaan van concurrentievervalsing	21
5.4.2	Invorderen van schulden.....	21
6	Overzicht van handelingen	23
6.1	Vaststellen beleid	23
6.2	Vaststellen beleid commissies	25
6.3	Vaststellen beleid internationaal	26
6.4	Controle en verantwoording.....	27
6.5	Verzekeren en herverzekeren.....	28
6.6	Incasso, schadeclaim en schade-uitkering.....	30
7	Bijlagen bij rapport institutioneel onderzoek	33
7.1	Bijlage 1: Lijst van gebruikte afkortingen	33
7.2	Bijlage 2: Overzicht van geraadpleegde wet- en regelgeving en andere grondslagen	34
7.3	Bijlage 3: Overzicht van geraadpleegde literatuur.....	36
7.4	Bijlage 4: Overzicht van geraadpleegde deskundigen	37
7.5	Bijlage 5: Algemene informatie over de PIVOT-methode van het Nationaal Archief	38

1 INLEIDING

In dit Rapport Institutioneel Onderzoek (RIO) wordt verslag gedaan van de bijdragen die de Rijkscommissie van Advies inzake de Exportcredieten¹, hierna genoemd de Rijkscommissie, de Dagelijkse Commissie voor Export- en Importgaranties en De Nederlandsche Bank NV (DNB) leverde op het beleidsterrein herverzekering van export-, import- en investeringsgaranties in de periode van 1922 tot 2008.

In dit rapport wordt het beleidsterrein geschetst en gecompliceerd met een overzicht van de handelingen waarvoor deze drie entiteiten de actoren waren.

Voor dit RIO werd de methodiek van het PIVOT gevolgd aangevuld met een analyse van de opgebouwde archieven. Dankbaar werd gebruik gemaakt van het RIO "Herverzekerd", PIVOT-rapport nummer 78.² Het voorliggende RIO lijkt hierop, maar behandelt uitsluitend de zorgdrager DNB en de onder haar zorg opererende actoren de Rijkscommissie en de Dagelijkse Commissie en bevat bovendien aanvullend onderzoek over de periode 1996 tot 2008.

Door gebruik te maken van de PIVOT-methode als format, dat herkenbaar is voor externe beoordelaars, wordt recht gedaan aan de waarde van de handelingen van de beide Commissies en DNB en kan een selectie-instrument ontwikkeld worden dat ook voor buitenstaanders begrijpelijk en transparant is. Door deze methode te combineren met een globale archiefanalyse kan tevens rekening worden gehouden met de ordening ten tijde van de vorming van het archief c.q. de context van werkprocessen, waarbinnen de archieven werden gevormd. Indien op grond van de archiefanalyse relevante aanvullende informatie wordt gevonden, worden extra handelingen geformuleerd of wordt aanvullende informatie verwerkt in het opmerkingenveld van de handeling.

In bijlage 5 worden de uitgangspunten van het PIVOT weergegeven, zoals ze in juni 1995 werden uiteengezet door het Algemeen Rijksarchief.

Bij dit RIO hoort een concept voor een Basisselectiedocument (BSD) dat hetzelfde beleidsterrein en dezelfde tijdsperiode behandelt.

¹ Deze Rijkscommissie was achtereenvolgens onder de volgende namen bekend: Van 1922 tot 1929 als Rijkscommissie van Advies inzake de Exportcredieten. Vanaf 1932 tot 1946 als Rijkscommissie van Advies inzake Exportcredietgaranties. Van 1946 tot 1969 als Rijkscommissie van advies inzake Export- en Importgaranties. Van 1969 tot 2008 als Rijkscommissie voor export-, import-, en investeringsgaranties.

² Mietes, A.S., "Herverzekerd; Een institutioneel onderzoek naar het overheidshandelen op het beleidsterrein herverzekering van export- en importkredieten en investeringsgaranties, 1940 - 1996", PIVOT-rapport nummer 78, 's-Gravenhage. 1999.

2 VERANTWOORDING

Sinds de invoering van de Archiefwet 1995 valt De Nederlandsche Bank (DNB) voor haar taken als Zelfstandig Bestuursorgaan (ZBO) aan wie één of meer overheidstaken zijn opgedragen en de daarvoor benodigde publiekrechtelijke bevoegdheden zijn toegekend, onder het regime van deze Archiefwet. Op grond daarvan is zij verplicht een selectielijst te ontwerpen en door de minister vast te laten stellen, ook voor archieven, die vóór 1995 werden gevormd.

DNB vervult van 1922 tot 2008 het voorzitterschap en het secretariaat van de Rijkscommissie - bestaande uit vertegenwoordigers van werkgevers van de belangrijkste export-, import- en investeringssectoren en van enkele ministeries – en neemt deel aan (inter)nationale gremia. Deze Rijkscommissie adviseert over aanvragen voor herverzekering en vanaf 1961 over beleidskwesties. Tussen 1961 en 1986 adviseert de Dagelijkse Commissie over aanvragen. De Afdeling Export-, import- en investeringsgaranties (Exim) van DNB vervult vanaf 1961 de secretariaatsfunctie voor de Rijkscommissie, handelt vanaf 1961 een deel van de aanvragen voor herverzekering en schade-uitkeringen af, adviseert tot 1986 de Dagelijkse Commissie. Vanaf 1993 ondersteunt de afdeling Exim tevens diverse expert-werkgroepen van de Rijkscommissie. Per 1 juli 2008 werden alle taken van DNB in het kader van export-, import- en investeringsgaranties beëindigd.

2.1 Doel van het onderzoek

Het doel van dit institutioneel onderzoek en van dit rapport is het uitwerken van een basis voor het formuleren van selectiecriteria, die in het bijbehorende BSD worden uitgewerkt. Deze basis wordt gevormd door een contextbeschrijving van het beleidsterrein en een overzicht van de handelingen, die de beide commissies en DNB als actoren voor de vervulling van hun (wettelijke) taken uitvoerden.

2.2 De onderzochte periode

In dit rapport wordt de gehele periode beschreven vanaf de oprichting van de Rijkscommissie in 1922 tot het moment waarop de taken van DNB op dit beleidsterrein beëindigd worden in 2008.

2.3 De afbakening van het beleidsterrein

In dit RIO staan de handelingen, die in en rond DNB op dit beleidsterrein vervuld werden centraal. Het betreft de neerslag van de handelingen van:

- De Rijkscommissie tussen 1922 en 2008,
- De Dagelijkse Commissie tussen 1961 en 1986 en
- DNB tussen 1922 en 2008, waaronder ook de handelingen van haar afdeling Exim tussen 1961 en 2008.

Een selectielijst³ op dit beleidsterrein is al in 2007 vastgesteld voor de ministers van Algemene Zaken, Buitenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Economische Zaken, Financiën, Justitie en Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Tussen beide BSD's bestaat geen overlapping.

DNB vormt en vormde ook op andere beleidsterreinen van de overheid archieven.

Om voornamelijk pragmatische redenen kiest DNB er voor om meerdere selectielijsten uit te werken in plaats van één geïntegreerd concept-BSD voor al haar (ZBO-)taken. Een dergelijke lijst zou zeer omvangrijk en minder overzichtelijk worden door de brede range aan beleidsterreinen en de lange periode die zij zou moeten bestrijken. Niet alleen zou de voorbereiding hiervan een te lange periode in beslag nemen, maar ook de vaststelling van een dergelijk complex BSD zou zeer ingewikkeld worden.

Bij de uitwerking van de verschillende lijsten besteedt DNB veel zorg aan het voorkomen van overlappingen tussen de verschillende lijsten en aan een complete dekking met selectielijsten van al haar (ZBO-)taken.

2.4 De opbouw van het RIO

In het volgende hoofdstuk worden de Rijkscommissie, de Dagelijkse Commissie en de afdeling van DNB belast met uitvoerende taken als actoren beschreven.

In het vijfde hoofdstuk gaan we dieper in het op beleidsterrein: De doelstellingen van de overheid worden geschetst met een historisch overzicht van de ontwikkelingen op en de wetsgeschiedenis van dit beleidsterrein. Tevens wordt aandacht geschonken aan internationale ontwikkelingen op dit beleidsterrein en gaan we dieper in op de verhouding van DNB en de commissies tot andere overheidsorganen en andere betrokken partijen.

In het zesde hoofdstuk geven we een overzicht van de handelingen op het beleidsterrein.

We sluiten dit RIO af met een aantal overzichten zoals de lijst van gebruikte afkortingen, overzichten van geraadpleegde wet- en regelgeving, literatuur en beleidsdeskundigen.

2.5 Geraadpleegde deskundigen

De volgende deskundigen werden geraadpleegd bij het Institutionele Onderzoek en de ontwikkeling van het concept voor het BSD zoals aangegeven in artikel 3, lid 1, a en b van het Archiefbesluit 1995 en in de Beheersregels Documentaire Informatievoorziening De Nederlandsche Bank N.V.:

- twee deskundigen ten aanzien van het beleidsterrein, waaronder de manager van de afdeling, die het werk namens DNB uitvoerde,
- vier deskundigen ten aanzien van het beheer van het archief dat DNB opbouwde,
- de historicus van DNB en
- een vertegenwoordiger van de divisie Juridische Zaken van DNB.

³ Staatscourant 2007, 132 dd. 12 juli 2007.

2.6 De indeling van het handelingenblok

De handelingen worden als volgt uitgewerkt.

<i>Volgnummer handeling:</i>	Hierin wordt een door DNB gegenereerd volgnummer geplaatst. Dit nummer is uniek en wordt in het selectiedocument overgenomen. Indien de handeling overeenkomt met een handeling uit het (concept-)RIO “Herverzekerd” (PIVOT nr. 78) wordt hiervan tussen haakjes achter het volgnummer van DNB melding gemaakt. Bijvoorbeeld: 3 (Herverzekerd 69).
<i>Actor:</i>	In dit RIO worden uitsluitend handelingen van de Rijkscommissie, de Dagelijkse Commissie en DNB vermeld.
<i>Handeling:</i>	Het complex van activiteiten, die één van de Commissies of DNB verrichtte ter invulling van een taak of op grond van een aan haar toegekende bevoegdheid.
<i>Periode:</i>	Hier staat vermeld gedurende welke jaren de handeling is verricht. Indien geen eindjaar vermeld staat wordt de betreffende handeling op het moment van het verschijnen van het RIO nog steeds uitgevoerd.
<i>Grondslag:</i>	De (wettelijke) basis op grond waarvan de handeling verricht werd met informatie over: <ul style="list-style-type: none">▪ Naam (citeertitel) van de wet, de Algemene Maatregel van bestuur, het Koninklijk Besluit of de ministeriële regeling;▪ Het betreffende artikel en lid daarvan;▪ De vindplaats of bron;▪ Wijzigingen in de grondslag en het vervallen hiervan. De (interne) regelgeving op grond waarvan DNB de handeling verricht (heeft).
<i>Product:</i>	Hier wordt het product vermeld waarin de handeling resulteerde. De opsomming geeft een indicatie van de producten en is niet altijd uitputtend. Vaak wordt volstaan met een algemeen omschreven eindproduct.
<i>Opmerking:</i>	Deze aanvullende informatie wordt slechts vermeld wanneer (een onderdeel van) het handelingenblok toelichting behoeft.

3 ACTORENOVERZICHT

In dit RIO worden de handelingen verwerkt van de volgende actoren:

3.1 De Rijkscommissie

In 1922 werd de Rijkscommissie van Advies inzake de Exportcredieten opgericht met de taak de Minister van Financiën te adviseren over aanvragen van staatsgaranties op exportkredieten. De commissie bestond uit vertegenwoordigers van DNB, vertegenwoordigers van het bedrijfsleven, een werknemersvertegenwoordiger en een Regeringscommissaris. Deze commissie werd in 1929 opgeheven omdat weinig gebruik werd gemaakt van de mogelijkheid om een staatsgarantie te verkrijgen.

Na de krach op de beurs op Wall Street in 1929 voerde de Minister van Financiën opnieuw een garantieregeling in voor exportkredieten en stelde in 1932 de Rijkscommissie van Advies inzake Exportcredietgaranties in. De samenstelling van de tweede Rijkscommissie was vergelijkbaar met de eerste, zij het dat de werknemersvertegenwoordiger niet terugkwam. Op advies van DNB werd een professionele kredietverzekeraar, de Nederlandsche Credietverzekering Maatschappij (NCM)⁴, ingeschakeld voor de eerste behandeling van aanvragen. De NCM kreeg een bescheiden machtiging voor het zelfstandig uitvoeren van de garantieregeling. De Rijkscommissie adviseerde de Minister over garantie-aanvragen buiten de machtiging van de NCM. Tijdens de Tweede Wereldoorlog kwamen de activiteiten van de Rijkscommissie praktisch tot stilstand.

Vanaf 1945 werd de import van grondstoffen en goederen op grote schaal noodzakelijk voor de wederopbouw van Nederland. De rijkscommissie kreeg 15 leden, waarbij een bredere representatie van het bedrijfsleven werd nagestreefd door toevoeging van vertegenwoordigers van bedrijfstakorganisaties. De regeringscommissaris werd vervangen door vertegenwoordigers van de ministers van Financiën, Economische Zaken en Landbouw en Visserij. Invoertransacties kwamen vanaf 1946 in aanmerking voor kredietgaranties en de taak van de Rijkscommissie van advies inzake Export- en Importkredietgaranties werd uitgebreid. De Rijkscommissie krijgt net als de NCM een machtiging om aanvragen en schade-uitkeringen zelfstandig af te handelen. Een kleine groep leden, het Dagelijks Comité, werd belast met de behandeling van de standaard aanvragen. De voltallige Rijkscommissie vergaderde slechts enkele malen per jaar en beperkte zich vanaf 1961 tot beleidsadvisering.

Vanaf 1969 adviseerde de Rijkscommissie voor export-, import-, en investeringsgaranties ook over beleidskwesties rond de herverzekering van risico's van investeringen in ontwikkelingslanden en vanaf 1992 in landen achter het voormalige IJzeren Gordijn.

Vanaf 1993 kent de Rijkscommissie Expert-werkgroepen voor specifieke onderwerpen. Vanaf 1997 verloor de Rijkscommissie haar status als permanent adviesorgaan op grond van de Aanpassingswet herziening adviesstelsel (Woestijnwet) en ging zij verder als overlegorgaan.

⁴ De Nederlandsche Crediet Maatschappij (NCM) was ook enige tijd bekend onder de naam Gerling NCM en sinds 2003 onder de naam Atradius Dutch State Business (Atradius DSB).

Vanaf 2008 vervult DNB geen rol meer in de Rijkscommissie en gaat zij verder onder de hoede van de afdeling Exportkredietverzekeringen en investeringsgaranties (EKI) van de directie Buitenlandse Financiële Betrekkingen (BFB) van het Ministerie van Financiën.

3.2 De Dagelijkse Commissie voor Export- en importgaranties

In 1961 werd de Dagelijkse Commissie voor Export- en importgaranties ingesteld met vertegenwoordigers van DNB. Deze commissie nam een aantal taken van het Dagelijks Comité van de Rijkscommissie over, namelijk:

- het adviseren van de Minister van Financiën over de herverzekering door de Staat van individuele door de NCM gesloten verzekeringen en
- het herverzekeren van bepaalde transacties namens de Staat.

Nadat in 1983 de Dagelijkse Commissie in de praktijk al was opgegaan in de afdeling Export- en Importgaranties (EXIM) van DNB werd zij in 1986 opgeheven.

3.3 De Nederlandsche Bank (DNB)

DNB is vanaf 1922 tot 1 juli 2008 betrokken bij de herverzekering van exportkredieten.

Van 1922 tot 2008 levert DNB de voorzitter, secretaris en vervult zij de secretariaatsfunctie voor de Rijkscommissie, haar Dagelijks Comité (1946 – 1961), haar Dagelijkse Commissie (1961 – 1986). DNB maakte deel uit van diverse werkgroepen en van zogenaamde Expertwerkgroepen (1993 – 2008).

DNB behandelde zelf bepaalde categorieën aanvragen voor herverzekering en schade-uitkering en treedt op als adviseur – ook op het gebied van incassomaatregelen - en als expert ten aanzien van landenrisico's.

Van 1961 tot 2008 worden de operationele taken van DNB uitgevoerd door haar afdeling Export- en Importgaranties (Exim).

De betrokkenheid van DNB verandert in de loop van de tijd: Voor de Tweede Wereldoorlog biedt zij vooral actieve ondersteuning bij het vormgeven en in stand houden van de infrastructuur voor het overleg en verlenen van exportkredietgaranties. Tussen 1946 en de laatste decennia van de 20ste eeuw vervult zij ook een actieve uitvoerende rol, die afnam met de toenemende mogelijkheden om risico's in de particuliere markt te verzekeren. In de laatste jaren voor 2008 profileerde DNB zich vooral als adviseur, verzamelpunt van expertise en informatie op het beleidsterrein en ontwikkelde zij modellen voor riskmanagement voor exportkredietgaranties. In 2008 komt een einde aan de betrokkenheid van DNB bij exportkredieten en investeringsgaranties omdat:

- het ministerie van Financiën de uitvoering van de export-, import- en kredietgaranties door vier partijen (twee ministeries, één verzekeraar en DNB) te kostbaar en weinig efficiënt acht;
- het ministerie van Economische Zaken (EZ) zich terugtrekt uit het circuit van export-, import- en investeringsgaranties, waardoor de rol van DNB als "Financiën onafhankelijke bondgenoot" aan betekenis inboet;

- het riskmanagement van DNB ten aanzien van deze garanties op langere termijn van de praktijk zal vervreemden als DNB geen uitvoerende taken op dit terrein zal vervullen en omdat
- de taken ten aanzien van Export-, import- en investeringsgaranties niet tot de kerntaken van DNB behoren.

4 HET BELEIDSTERREIN EXPORT-, IMPORT- EN INVESTERINGSGARANTIES

4.1 Een omschrijving van het beleidsterrein

Nederlandse ondernemers concurreren wereldwijd met buitenlandse aanbieders om belangrijke exportorders en interessante investeringsmogelijkheden. De Nederlandse overheid tracht op verschillende manieren bij te dragen aan een gezonde internationale concurrentiepositie van haar bedrijfsleven. Ondernemers lopen als gevolg van hun grensoverschrijdende activiteiten financiële risico's zoals betalingsrisico's bij export, leveringsrisico's bij import en export of onteigeningsrisico's in geval van investeringen in het buitenland. Voor sommige van deze risico's kunnen zij zich op de particuliere markten verzekeren, maar de capaciteit van deze markten is niet onbeperkt. Daarom biedt de Nederlandse overheid sinds 1922 – in navolging van de meeste industrielanden – een aantal faciliteiten aan, waarmee bepaalde politieke en commerciële risico's herverzekerd kunnen worden.

De aanvullend bedoelde staatssteun bij export, import en buitenlandse investeringen neemt geleidelijk af. In toenemende mate kunnen de hiermee samenhangende financiële risico's verzekerd worden in de particuliere markt van (her)verzekeringsmaatschappijen.

In internationaal verband worden sinds de 60-er jaren afspraken gemaakt om de concurrentievervalsende effecten van staatssteun tegen te gaan en om de schuldenproblematiek te regelen.

Kort na de eeuwwisseling geeft het Ministerie van Financiën geen garanties meer voor kredieten voor export en investeringen in OESO-landen behalve voor risico's die te groot of te langdurig zijn voor herverzekering in de particuliere markt.

4.2 Doelstellingen van de overheid op het beleidsterrein

De Nederlandse overheid had met haar beleid op het terrein van export-, import- en investeringsgaranties de volgende doelstellingen:

- Het bevorderen van de werkgelegenheid door het bevorderen van de export van Nederlandse goederen en producten ten tijde van de depressie direct na de Eerste Wereldoorlog en in de economische crisis in de dertiger jaren van de 20ste eeuw.
- Het bevorderen van de wederopbouw van het land na de Tweede Wereldoorlog door import van grondstoffen en goederen respectievelijk de uitvoer van eigen producten. Het scheppen van werkgelegenheid is geen expliciet doel meer.
- Vanaf 1969 is naast exportbevordering ook het stimuleren van buitenlandse markten voor Nederland door investeringen in ontwikkelingslanden een doelstelling en vanaf 1997 in de voormalige Oostbloklanden na de val van het IJzeren Gordijn en het versterken van de economische betrekkingen met deze landen.
- Vanaf de eeuwwisseling het bewaken van een internationaal gelijk speelveld (level playing field) voor het Nederlandse bedrijfsleven door Nederlandse ondernemingen binnen de

internationale regelingen vergelijkbare garanties te bieden als hun buitenlandse collega's en het treffen van multilaterale betalingsregelingen met schuldenlanden⁵.

4.3 Historisch overzicht van het beleidsterrein

Op 15 juni 1922 stelt de Minister van Financiën bij beschikking⁶ de (eerste) "Rijkscommissie voor Advies inzake exportkredieten" in als bijdrage aan het bestrijden van de algemene malaise en grote werkloosheid na de Eerste Wereldoorlog. Met een regeling voor het aanvragen van staatsgaranties⁷ wenste de Nederlandse overheid de export te bevorderen en de productiviteit van en werkgelegenheid bij Nederlandse ondernemingen te verbeteren. Nederland volgde hiermee het voorbeeld van andere landen.

De Rijkscommissie had tot taak om de Minister van Financiën te adviseren over aanvragen voor het verlenen van staatsgaranties op exportkrediet. De Minister van Financiën droeg het voorzitterschap en secretariaat op aan DNB vanwege haar onafhankelijkheid en deskundigheid op het gebied van internationale financiering.

De Rijkscommissie besliste namens de staat over aanvragen voor garanties. Door de onbekendheid van de garantieregeling en de Rijkscommissie, de hoge premie en de beperkte dekking van 50%, de stroeve procedure en de geringe ervaring van commissieleden met specifieke aspecten van kredietverzekering werden nauwelijks garanties aangevraagd en verleend. De Rijkscommissie wordt begin 1929 opgeheven⁸.

Na de beurskrach van Wall Street van oktober 1929 wordt de Nederlandse economie, die sterk gericht is op export en import, getroffen door een ernstige economische depressie. Op 6 oktober 1931 wordt de Rijkscommissie weer ingesteld op grond van een beschikking van de Minister van Financiën⁹. De commissie heet nu "Rijkscommissie van advies voor exportkredietgaranties". De taak en werkwijze worden niet in de beschikking vermeld. De Rijkscommissie moet zich hier zelf over buigen, waarna de Minister op 6 februari 1932 een nieuwe regeling vaststelt¹⁰. De Rijkscommissie is van mening dat de regeling slechts kan worden uitgevoerd, indien gebruik wordt gemaakt van de kennis van professionele kredietverzekeraars en sluit in 1932 een overeenkomst met de Nederlandsche Credietverzekering Maatschappij NV (NCM), een particuliere verzekeringsmaatschappij, die een bescheiden machtiging krijgt voor het zelfstandig uitvoeren van de garantieregeling.

In de Tweede Wereldoorlog komen de activiteiten van de Rijkscommissie praktisch tot stilstand. Voor de wederopbouw van de infrastructuur en van bedrijfs- en woonruimten moeten op grote schaal grondstoffen en andere goederen geïmporteerd worden. De Rijkscommissie wordt

⁵ Begroting 2007 Ministerie van Financiën.

⁶ Beschikking Ministerie van Financiën no. 92 dd. 15 juni 1922 tot het instellen van de Rijkscommissie van Advies inzake de Exportkredieten.

⁷ Regeling tot het verlenen van gedeeltelijke Staatsgarantie voor Uitvoertransacties (no. 128, 171).

⁸ Ontbinding van Rijkscommissie van Advies inzake de Exportkredieten en intrekken van Regeling tot het verlenen van gedeeltelijke Staatsgarantie voor Uitvoertransacties (no. 34).

⁹ Beschikking Ministerie van Financiën dd. 8 september 1931 tot het instellen van de Rijkscommissie van Advies voor exportkredietgaranties (Stcrt. 1931, no. 193).

¹⁰ Regeling van 6 februari 1932 betreffende exportkredietgaranties (no. 86).

gereactiveerd en de Regeling exportkredietgaranties werd zodanig herzien dat ook import voor kredietgaranties in aanmerking kan komen¹¹. De nieuwe naam van de commissie luidt: “Rijkscommissie voor Export- en Importgaranties”.

De Rijkscommissie is na 1946 niet alleen meer een adviescommissie, maar krijgt ook uitvoerende bevoegdheden zoals de goedkeuring van herverzekeringen voor courante gevallen en het uitvoeren van de schaderegelingen op grond van een machtiging tot een vast te stellen bedrag. De dagelijkse afwikkeling van standaardaanvragen wordt verricht door een aantal leden van de Rijkscommissie: Het Dagelijks Comité. De Rijkscommissie zelf vergadert nog enkele malen per jaar om vooral principiële kwesties te bespreken.

In 1961 maakt de snelle economische expansie van Nederland een herziening van de Regeling van 1946 noodzakelijk.

Met het in werking treden van de Regeling van 26 april 1961¹² worden het Dagelijks Comité en de Rijkscommissie gesplitst. Het Dagelijks Comité wordt omgevormd tot een Dagelijkse Commissie met een eigen taakomschrijving:

- het adviseren van de Minister van Financiën over ontvangen voorstellen tot herverzekering van afzonderlijke polissen en over meer algemene vraagstukken met betrekking tot exportverzekering;
- het namens de Minister van Financiën afhandelen van voorstellen tot herverzekering en schade-uitkeringen.

De Rijkscommissie wordt steeds meer een platform waar overheid en bedrijfsleven elkaar ontmoeten. Haar taak luidt als volgt: het al dan niet op diens verzoek adviseren van de Minister van Financiën over algemene vraagstukken en betrekking tot exportverzekering.

De koppeling tussen beide commissies blijft wel gehandhaafd, in de beschikking staat dat de voorzitter en de secretaris van beide lichamen dezelfde personen moeten zijn. DNB voert het secretariaat en het voorzitterschap van de Rijkscommissie en de Dagelijkse Commissie. DNB richt de Afdeling Export- en importgaranties (EXIM) in. Een van de voordelen van de splitsing is dat een exporteur sneller weet of de staat een herverzekering wil doen. Hierdoor kan de exporteur ook weer sneller zaken doen.

De uitvoering van de Regeling van 26 april 1961 voor staatsgaranties voor in- en uitvoertransacties wordt getrap opgezet:

- De NCM is gemachtigd om aanvragen voor garanties voor een bedrag van maximaal 10 miljoen gulden te verzekeren voor rekening en risico van de Staat. De staat dekt dan in principe alle risico's die voortvloeien uit politieke gebeurtenissen, transfermoeilijkheden, deviezentekorten en zelfs natuurrampen. De commerciële risico's komen in beginsel voor rekening en risico van de NCM.
- Voor alle andere transacties treedt de NCM op als adviseur van de Staat. Adviezen van de NCM over garantieaanvragen worden eerst voorgelegd aan de afdeling Export- en importgaranties (Exim) van DNB.
- Ook DNB is gemachtigd zelfstandig aanvragen voor garantieverzekeringen af te handelen tot een maximumbedrag van 25 miljoen gulden.

¹¹ Regeling van 17 oktober 1946 betreffende staatsgaranties voor in- en uitvoertransacties no. 171 (Stcrt. 1946, 206).

¹² Regeling van 26 april 1961 betreffende kredietverzekering met herverzekering bij de Staat no. A1/5592.

- Over hogere garantieaanvragen beslist het Ministerie van Financiën in overeenstemming met het Ministerie van Economische Zaken.

In 1969 wordt de taak van de Rijkscommissie en de Dagelijkse Commissie uitgebreid. Met de inwerking treding van de Wet Herverzekering Investerings¹³ was een nieuwe Regeling¹⁴ nodig en werd de naam van de Rijkscommissie gewijzigd in Rijkscommissie voor Export-, Import- en Investeringsgaranties. De Staat treedt nu ook op bij het herverzekeren van niet-commerciële kredietrisico's die voortvloeien uit investeringen in opkomende markten die niet door marktpartijen kunnen worden verzekerd.

Over de reikwijdte van deze wet kan de Rijkscommissie al dan niet gevraagd advies geven. DNB treedt op als de uitvoerder van deze wet.

De schulden crisis in Latijns Amerika in 1982 leidt tot een nieuw juridisch kader voor de werkzaamheden op het gebied van export en import garanties in 1983. In de beschikking van 1983¹⁵ worden de instelling en de taakomschrijving van de particuliere kredietverzekeraar (NCM) en van de Dagelijkse Commissie herzien. De machtiging van NCM wordt uitgebreid. NCM mag meer zaken zelfstandig afhandelen.

In 1985 wordt de Dagelijkse Commissie samen met 163 andere externe adviesorganen opgeheven¹⁶. In het Koninklijk Besluit 9 mei 1986¹⁷ worden de werkzaamheden op het gebied van export en importgaranties aan DNB opgedragen, die ze al enkele jaren uitvoerde.

Deze werkzaamheden staan in de Regeling van 28 april 1986¹⁸ op het gebied van export en importgaranties beschreven en betreffen:

- gevraagd en ongevraagd geven van advies inzake export en importgaranties;
- het beoordelen van voorstellen tot herverzekering van export en importkredieten bij de staat welke de 25 miljoen gulden niet overschrijden;
- het voorbereiden van adviezen aan de Minister van Financiën en het afwikkelen van schadeclaims betreffende afzonderlijke polissen van verzekeringen en garanties boven de 25 miljoen gulden. De Minister neemt de beslissing over de herverzekering.

Door het wegvallen van het "IJzeren gordijn" tussen de westerse landen en de landen in het Oostblok nam de handel tussen deze landen aanmerkelijk toe en ontstond in de Oostbloklanden een toenemende behoefte aan buitenlandse, risicodragende investeringen. Deze risico's konden tot dan toe niet bij de Staat herverzekerd worden omdat de Wet herverzekering investeringen

¹³ Wet van 23 april 1969, houdende vaststelling van regelen voor herverzekering investeringen (Stb. 1969, 268).

¹⁴ Regeling van 9 juni 1969, no. A69/7835 tot uitvoering van de Wet herverzekering investeringen (Stcrt. 1969, 121)

¹⁵ Beschikking toelating kredietverzekeringsmaatschappijen van 14 juni 1983, no. 183/1988; Instelling Rijkscommissie voor export-, import- en investeringsgaranties en Instelling Dagelijkse Commissie voor export-, importgaranties (Stcrt. 1983, 132).

¹⁶ 164 externe adviesorganen opgeheven (Stcrt. 1985, 17).

¹⁷ Besluit van 9 mei 1986 tot uitvoering artikel 21 van de Bankwet 148 (Koninklijk Besluit 9 mei 1986) (Stb. 1986, 271, art. 1)

¹⁸ Regeling van 28 april 1986, no. 186-1760 op het gebied van export- en importgaranties (Stcrt. 1986, 96).

bedoeld was voor investeringen in ontwikkelingslanden. Om snel in de behoefte te kunnen voorzien werd een aparte tijdelijke regeling ontworpen¹⁹.

In 1991 krijgt de Rijkscommissie voor export-, import- en investeringsgaranties een wettelijke basis²⁰. Hierin wordt de adviserende taak en samenstelling van de Rijkscommissie vastgelegd. In 1992 wordt de Regeling op het gebied van export en importgaranties uit 1986 nog een keer vervangen²¹. De machtigingen voor NCM en DNB worden opnieuw verruimd. Er worden op verschillende deelterreinen expert-werkgroepen opgericht, die ondersteund door de afdeling Exim van DNB effecten van het beleid onderzoeken en beleidsadviezen formuleren. In deze Expert-werkgroepen kunnen de leden van de Rijkscommissie zich laten vertegenwoordigen door vakspecialisten op diverse terreinen. De Rijkscommissie en haar Expert-werkgroepen zijn bijvoorbeeld actief ten aanzien van Europese ontwikkelingen, koersrisicoverzekeringen en landenrisico's. De invloed van het Ministerie van Economische Zaken wordt groter.

In 1997 wordt de wet Herverzekering Investeringsgaranties ingetrokken. De regeling wordt vervangen door de Kaderwet Financiële verstrekkingen Financiën²². Op grond van deze Kaderwet treedt in hetzelfde jaar de Regeling herverzekering investeringen²³ in werking. In 2004 wordt deze op grond van een advies van de Werkgroep Regeling herverzekering investeringen van de Rijkscommissie vervangen door de Tijdelijke regeling herverzekering 2004²⁴, waarmee de dekkingsmogelijkheden voor leningen in investeringslanden verruimd worden en in Nederland gevestigde ondernemingen faciliteiten krijgen vergelijkbaar met andere landen.

In 1997 worden de adviesorganen van de overheid kritisch bekeken en (indien mogelijk) opgeheven. In 1997 wordt de Wet Rijkscommissie voor Export- Import- en Investeringsgaranties ingetrokken²⁵ en vervangen door het besluit instelling Overlegorgaan voor export-, import en investeringsgaranties²⁶. De status van de Rijkscommissie verandert van adviesorgaan in overlegorgaan. De Minister van Financiën vindt het wenselijk om de kennis en ervaring op het gebied van exportkredietverzekering en de verzekering van investeringen in het buitenland te behouden. De taak van de commissie bestaat uit het voeren van overleg, het signaleren van mogelijke knelpunten en het bedenken van mogelijke oplossingen hiervoor.

In 2001 en 2004 wordt de regeling van de Rijkscommissie nog op enkele punten aangepast: de mogelijkheid bestaat om plaatsvervangende leden uit het bedrijfsleden aan te trekken²⁷, de

¹⁹ Tijdelijke regeling herverzekering investeringen Oost-Europa van 12 december 1991 (Stcrt. 1991, 250).

²⁰ Wet Rijkscommissie voor export-, import- en investeringsgaranties (Stb. 1992, 2).

²¹ Regeling export- en importgaranties 1992

²² Kaderwet financiële verstrekkingen Financiën (Stb. 1996, 98).

²³ Regeling herverzekering investeringen (Stcrt. 1997, 193)

²⁴ Tijdelijke regeling herverzekering investeringen (Stcrt. 2004, 101)

²⁵ Aanpassingswet herziening adviesstelsel (Woestijnwet) (Stb. 1997, 63, art. XXXI)

²⁶ Regeling van 11 november 1996 nr. WJB 96/1130M "Instelling overlegorgaan voor export-, import- en investeringsgaranties (Stcrt. 1996, 225).

²⁷ Wijziging Regeling Instelling overlegorgaan voor export-, import- en investeringsgaranties van 6 februari 2001 (Stcrt. 2001, 35).

Rijkscommissie krijgt een vertegenwoordiger van het Midden- en Kleinbedrijf (MKB)²⁸ en de vertegenwoordiger van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV)²⁹ wordt teruggetrokken.

Sinds het begin van de 21ste eeuw worden meer risico's door marktpartijen worden verzekerd. Risico's waarbij de Staat voorheen "lender of last resort" was, worden nu door marktpartijen opgepakt. Financieringsconstructies worden steeds complexer, maar zijn wel beter in de markt te (her)verzekeren.

In 2005 krijgt het Pauwenhofproces zijn beslag. Het Pauwenhofproces was een gezamenlijk door Financiën, Economische Zaken, DNB en Atradius DSB geïnitieerde en uitgevoerde reorganisatie van het circuit van betrokkenen bij export-, import- en investeringsgaranties. Het doel ervan was een efficiëntere en meer slagvaardige structuur voor de uitvoering zodat marktpartijen sneller weten of zij voor een garantie in aanmerking komen. Dit doel werd bereikt door een duidelijke scheiding van beleid en uitvoering, een heldere rolverdeling tussen de partijen, de verruiming van de machtigingen, de stroomlijning van werkzaamheden en de opbouw van een raamwerk voor het riskmanagement.

De machtiging aan NCM, sinds 2003 Atradius genaamd, wordt wederom verruimd. DNB krijgt de rol van Riskmanager, die de ontwikkeling van de verzekerings- en schadeportefeuille volgt en de Staat adviseert over de grenzen van de te nemen risico's en het Ministerie van Financiën en Economische Zaken adviseert over het te voeren beleid.

DNB zal - als risicomanager – de staat adviseren over het te voeren risicobeleid, toezien op de ontwikkeling van het risico in de portefeuille en adviseren over risicomitigerende maatregelen en inzet van financiële instrumenten ter beheersing van het risico³⁰. DNB behandelt ook nog aanvragen voor verzekeringen.

Deze herstructurering kwam in een stroomversnelling terecht door fusieplannen van Atradius DSB met een Spaanse verzekeraar, door de behoefte van het Ministerie van Financiën om de uitvoeringskosten voor de garantie te verminderen en door het gedeeltelijk terugtrekken van het Ministerie van Economische Zaken uit het circuit. In 2008 wordt de betrokkenheid van DNB bij exportkredieten en investeringsgaranties beëindigd³¹. De door DNB uitgevoerde taken op het gebied van de exportkredietfaciliteit worden deels overgenomen door het Ministerie van Financiën en de kredietverzekeraar, Atradius DSB. De adviseringsactiviteiten van DNB komen te vervallen.

DNB formuleert haar visie op de toekomst op het risk management voor exportkredietverzekeringen, draagt haar taken en kennis over aan het Ministerie van Financiën en beëindigt haar werkzaamheden per 1 juli 2008.

²⁸ Wijziging Regeling Instelling overlegorgaan voor export-, import- en investeringsgaranties van 14 november 2001 (Stcrt. 2001, 227).

²⁹ Wijziging Regeling Instelling overlegorgaan voor export-, import- en investeringsgaranties van 2 februari 2004 (Stcrt. 2004, 33).

³⁰ Brief Mifi aan Tweede Kamer dd. 3 oktober 2005 (Verslag van de reorganisatie van het EKV-circuit bekend onder de naam Pauwenhofproces).

³¹ Besluit intrekking Regeling export- en importgaranties 1992 (Stcrt. 2008, 103).

4.4 Internationale ontwikkelingen op het gebied van exportkredieten en investeringsgaranties

Steun en regelingen van de staat op het terrein van het bevorderen van export, import en buitenlandse investeringen hebben belangrijke effecten op de internationale markt, zoals concurrentievervalsing en de incassering van schulden.

4.4.1 Tegengaan van concurrentievervalsing

Nationale financiële steun aan bedrijven bevordert hun concurrentiepositie ten opzichte van bedrijven in andere landen. Om concurrentievervalsing en om een subsidiewedloop tussen landen te voorkomen maken de afzonderlijke staten afspraken. In verschillende gremia streven zij naar internationale overeenkomsten over de harmonisatie van nationale regelgeving ten aanzien van staatssteun voor buitenlandse handel, export en investeringen en de herverzekering van risico's daarbij.

De Unie van Bern (Union d'Assurateurs des Crédit Internationaux) stelde regels en normen vast voor het herverzekeren van politieke risico's bij het verlenen van garanties bij exportkredieten. Binnen dit gremium werden periodiek de normen en het landenbeleid op elkaar afgestemd. Deze regels zijn overigens niet bindend voor de regeringen.

In 1960 stelde de Raad van Ministers van de Europese Economische Gemeenschap (EEG) een Coördinatiegroep voor exportkredietverzekeringen, financieringskredieten en investeringsgaranties in, die op basis van de regelingen van de Unie van Bern beleid en regelgeving voor de EEG en de standpunten van de EEG voorbereidde. Sinds 1963 geldt een meldingsplicht voor exportkredieten. Vanaf 1984 vaardigde de EEG richtlijnen uit die uiteindelijk in 1998 resulteerden in een richtlijn³² die het beleid op het gebied van export- en importgaranties van de lidstaten harmoniseert.

In de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO), waarin een groot aantal geïndustrialiseerde landen uit de hele wereld sinds 1961 samenwerken, worden in een speciale commissie afspraken gemaakt over exportkredieten. Hoewel de OESO over weinig formele bevoegdheden beschikt heeft zij wel grote invloed zoals met het Premie-akkoord van 1977. Deze afspraak, de zogenaamde "Consensus van 1977", stelt maximum krediettermijnen en minimum rentes vast. Deze afspraken worden in de loop van de jaren regelmatig geactualiseerd en bijgesteld.

4.4.2 Invorderen van schulden

De afdeling Exportkredietverzekering en Investeringsgaranties (EKI) van het Ministerie van Financiën voert een actief beleid om openstaande, geaccumuleerde vorderingen over de loop der jaren terug te krijgen. De Staat handhaaft haar claims op achterstanden en gaat niet over tot afschrijving van de vordering met uitzondering van kwijtschelding ervan voor de allerarmste landen. Aan een debiteur, die niet in staat is zijn vordering onmiddellijk te voldoen, kan betalingsuitstel worden verleend.

³² EG Council Directive 98/29/EC on harmonisation of the main provisions concerning export credit insurance (98/29/EG L148).

Ook op het terrein van de invordering van schulden, als buitenlandse afnemers van goederen en diensten of buitenlandse partners in gebreke blijven, wordt internationaal samengewerkt.

Nadat Argentinië in 1956 haar schulden aan een aantal landen niet kon voldoen troffen deze landen in Parijs een regeling voor de herstructurering van deze schulden. Dit was het begin van de Club van Parijs. In de Club van Parijs onderhandelen de crediteurlanden met debiteurlanden, die hun betalingsverplichting niet na kunnen komen, over een herstructurering van hun schulden (consolidatie).

Kostendekkendheid van nationale regelingen is een belangrijk internationaal beginsel: over de middellange termijn moeten faciliteiten voor exportkredietverzekering kostenneutraal worden uitgevoerd. In de 80-er jaren van de 20ste eeuw liepen de tekorten die het gevolg waren van exportkredietgaranties als gevolg van de schulden crisis in Latijns-Amerika en het uiteenvallen van de Sovjet-Unie flink op. In de 90-er jaren werden deze tekorten voor een belangrijk deel ingelopen dankzij de schuldenregelingen, die in de Club van Parijs werden afgesloten.

DNB vervulde in de loop der tijd verschillende rollen in internationale gremia: zij maakte deel uit van de Nederlandse delegatie, deed de voorbereiding voor of adviseerde over de formulering van het Nederlandse standpunt, verzorgde de informatievoorziening aan de Nederlandse delegatieleden e.d.

5 OVERZICHT VAN HANDELINGEN

In dit hoofdstuk zijn de handelingen opgenomen van de Rijkscommissie, de Dagelijkse Commissie en DNB, waaronder die van haar afdeling Exim.

In dit concept-BSD wordt bij de volgnummers van de handelingen – indien relevant – verwezen naar de volgnummers, die deze handelingen hadden in het RIO Herverzekerd; Een institutioneel onderzoek naar het overheidshandelen op het beleidsterrein herverzekering van export- en importkredieten en investeringsgaranties, 1940 - 1996"³³.

5.1 Vaststellen beleid

Volgnummer:	1 (Herverzekerd nr. 38)
Handeling:	Het adviseren van de Minister van Financiën over algemene vraagstukken samenhangende met de uitvoering van de regeling van 26 april 1961 betreffende kredietverzekering met herverzekering bij de Staat.
Actor:	Dagelijkse Commissie
Periode:	1961 - 1986
Grondslag:	Regeling van 26 april 1961, no. A1/5592 art. 5.
Product:	advies
Opmerking:	Regeling: Instelling Dagelijkse Commissie van de Rijkscommissie met eigen taken en bevoegdheden. Instelling Afdeling Export- en importgaranties (EXIM) bij DNB.

³³ Mietes, A.S., "Herverzekerd; Een institutioneel onderzoek naar het overheidshandelen op het beleidsterrein herverzekering van export- en importkredieten en investeringsgaranties, 1940 - 1996", PIVOT-rapport nummer 78, 's-Gravenhage, 1999.

Volgnummer:	2 (Herverzekerd nr. 40)
Handeling:	Het adviseren van de Minister van Financiën en of de Minister van Economische Zaken over vraagstukken samenhangend met het algemeen kredietverzekeringsbeleid.
Actor:	Rijkscommissie
Periode:	1961 -
Grondslag:	Regeling van 26 april 1961, no. A1/5592 art. 4, 5; Wet van 18 december 1991, houdende instelling van de Rijkscommissie voor export-, import- en investeringsgaranties art. 3, lid 1 - 2; Regeling Instelling overlegorgaan voor export-, import- en investeringsgaranties (Stcrt. 1996, 225); Aanpassingswet herziening adviesstelsel (Stb. 1997, 63, art. XXXI); Wijziging Regeling Instelling overlegorgaan voor export-, import- en investeringsgaranties (Stcrt. 2001, 35; Stcrt. 2001, 227; Stcrt. 2004, 33)
Product:	adviezen en rapporten
Opmerking:	Van 1922 tot 1929 en van 1932 - 1997 functioneert de Rijkscommissie als adviesorgaan van de rijksoverheid en na 1997 als overlegorgaan. Sinds 2001 worden de aanbevelingen van Rijkscommissie aan de 2e Kamer aangeboden en openbaar gemaakt via de website van het Ministerie van Financiën. Van 1922 tot 2008 vervult DNB het voorzitterschap en het secretariaat. Na 2008 wordt de Rijkscommissie overgenomen door het Ministerie van Financiën.

Volgnummer:	3 (Herverzekerd nr. 69)
Handeling:	Het overleggen met de Minister van Financiën en de Verzekeraar (NCM) over het vaststellen van de premierichtlijnen voor de dekking van risico's.
Actor:	De Nederlandsche Bank
Periode:	1983 - 2008
Grondslag:	Regeling van 14 juni 1983 no. 183/1988 (Stcrt. 1983, 132), bijlage 1, art. 4, lid 2; Besluit intrekking Regeling export- en importgaranties 1992 (Stcrt. 2008, 103)
Product:	notulen
Opmerking:	

Volgnummer:	4 (Herverzekerd nr. 39)
Handeling:	Het adviseren van de Minister van Financiën over algemene vraagstukken welke betrekking hebben op export- en import.
Actor:	De Nederlandsche Bank
Periode:	1986 - 2008
Grondslag:	Regeling op het gebied van export en importgaranties (Stcrt, 1986, 186); Regeling export- en importgaranties 1992, art. 1.; Besluit intrekking Regeling export- en importgaranties 1992 (Stcrt. 2008, 103)
Product:	advies
Opmerking:	

Volgnummer:	5 (Herverzekerd nr. 90)
Handeling:	Het adviseren van de Minister van Financiën inzake de algemene vraagstukken samenhangend met de uitvoering van de Wet herverzekering investeringen (Stb. 1969, 268)
Actor:	Rijkscommissie
Periode:	1992 -
Grondslag:	Wet van 18 december 1991, houdende instelling van de Rijkscommissie voor export-, import- en investeringsgaranties (Stb. 1992, 2).
Product:	advies
Opmerking:	

5.2 Vaststellen beleid commissies

Volgnummer:	6 (Herverzekerd nr. nvt)
Handeling:	Het uitoefenen van het voorzitterschap en het secretariaat van de Rijkscommissie voor export-, import-, en investeringsgaranties door vertegenwoordigers van DNB benoemd door Minister van Financiën.
Actor:	Rijkscommissie
Periode:	1922 - 1929 en 1932 - 2008
Grondslag:	Beschikking Ministerie van Financiën dd. 15 juni 1922 tot het instellen van de Rijkscommissie van Advies inzake de Exportcredieten (no. 92) en alle latere regelingen mbt tot deze Rijkscommissie; Besluit intrekking Regeling export- en importgaranties 1992 (Stcrt. 2008, 103).
Product:	notulen
Opmerking:	Van 1922 tot 1929 Rijkscommissie van Advies inzake de Exportcredieten. Vanaf 1932 tot 1946 Rijkscommissie van Advies inzake Exportcredietgaranties. Van 1946 tot 1969 Rijkscommissie van advies inzake Export- en Importkredietgaranties. Van 1969 tot 2008 Rijkscommissie voor export-, import-, en investeringsgaranties.

Volgnummer:	7 (Herverzekerd nr. 57)
Handeling:	Het aanwijzen van vertegenwoordigers in commissies op het gebied van export-, import en investeringsgaranties.
Actor:	De Nederlandsche Bank
Periode:	1946 - 2008
Grondslag:	Regeling exportkredietgaranties (Stcrt, 1946, 206); Notitie van 15/27-09-1989 art. 2, letter a; Besluit intrekking Regeling export- en importgaranties 1992 (Stcrt. 2008, 103).
Product:	benoeming, CV van leden.
Opmerking:	

Volgnummer:	8 (Herverzekerd nr. 63)
Handeling:	Het stellen van nadere regels betreffende de werkwijze van de Rijkscommissie voor export-, import- en investeringsgaranties.
Actor:	Rijkscommissie
Periode:	1992 -
Grondslag:	Wet van 18 december 1991, houdende instelling van de Rijkscommissie voor export-, import- en investeringsgaranties (Stb. 1992, 2) art. 9, lid 1.
Product:	regelgeving
Opmerking:	

Volgnummer:	9 (Herverzekerd nr. nvt)
Handeling:	Instellen van expert-werkgroepen over uiteenlopende beleidsonderwerpen.
Actor:	Rijkscommissie
Periode:	1994 -
Grondslag:	Interview
Product:	Adviezen en rapporten
Opmerking:	Vanaf 1993 kent de Rijkscommissie diverse Expert-werkgroepen, die tot 2008 door DNB worden ondersteund.

5.3 Vaststellen beleid internationaal

Volgnummer:	10 (Herverzekerd nr. 19)
Handeling:	Het voorbereiden van, deelnemen aan en rapporteren over vergaderingen van overleg- en bestuursorganen van internationale organisaties omtrent de herverzekering van export- en importkredieten en investeringsgaranties.
Actor:	De Nederlandsche Bank
Periode:	1945 - 2008
Grondslag:	Interview
Product:	Verslag en vergaderstukken
Opmerking:	

Volgnummer:	11 (Herverzekerd nr. 20)
Handeling:	Het voorbereiden en afstemmen van (Nederlandse) standpunten en bijdragen inzake de herverzekering van export- en importkredieten en investeringsgaranties in het overleg met een intergouvernementele of supranationale organisatie.
Actor:	De Nederlandsche Bank
Periode:	1945 - 2008
Grondslag:	Interview
Product:	Standpunt, advies, verslagen
Opmerking:	Hier ook de Werkgroep Transferachterstanden

Volgnummer:	11a
Handeling:	Het vaststellen van beleid en standpunten van DNB ten aanzien van toekenning van verzekeringen geordend per land.
Actor:	De Nederlandsche Bank
Periode:	1945 - 2008
Grondslag:	Interview
Product:	Landendossiers
Opmerking:	Landendossiers bevatten documentair referentiemateriaal. Enkele landendossiers zijn bijzonder omdat ze betrekking hebben op de periode van WO-II en haar nasleep, op de voormalige koloniën (Indonesië en Suriname) of op landen waar het verlenen van overheidsgaranties aanleiding gaf tot maatschappelijk en politiek debat zoals de levering van fregatten aan Taiwan.

Volgnummer:	12 (Herverzekerd nr. nvt)
Handeling:	Overleg voeren over (inter)nationale ontwikkelingen en vraagstukken, knelpunten en oplossingen op het gebied van exportkredietverzekering en -financiering
Actor:	Rijkscommissie
Periode:	1996 -
Grondslag:	Regeling Instelling overlegorgaan voor export-, import- en investeringsgaranties (Stcrt. 1996, 225) art. 2; Kaderwet financiële verstrekkingen Financiën (Stb. 1996, 98)
Product:	Rapporten, adviezen, standpunten
Opmerking:	

5.4 Controle en verantwoording

Volgnummer:	13 (Herverzekerd nr. 32)
Handeling:	Het periodiek informeren van de Minister van Financiën met betrekking tot de herverzekering van export en import-kredieten en investeringsgaranties.
Actor:	De Nederlandsche Bank
Periode:	1922 - 1929 en 1932 - 2008
Grondslag:	Uitvoering artikel 21 van de bankwet 1948 (Stb, 1986, 271) art. 1; Regeling export- en importgaranties 1992, art. 9.; Besluit intrekking Regeling export- en importgaranties 1992 (Stcrt. 2008, 103)
Product:	maand, kwartaal- en jaarverslagen
Opmerking:	

Volgnummer:	14 (Herverzekerd nr. 89)
Handeling:	Het controleren van de door de Verzekeraar (NCM) overlegde gegevens en het in kennis stellen van de Minister van Financiën van haar bevindingen.
Actor:	De Nederlandsche Bank
Periode:	1986 - 1991
Grondslag:	Regeling op het gebied van export en importgaranties (Stcrt, 1986, 186), art. 10.
Product:	rapport
Opmerking:	

Volgnummer:	15 (Herverzekerd nr. 60)
Handeling:	Het informeren van de Minister van Financiën over de taak en werkzaamheden van de Rijkscommissie voor export-, import- en investeringsgaranties.
Actor:	Rijkscommissie
Periode:	1992 -
Grondslag:	Wet van 18 december 1991, houdende instelling van de Rijkscommissie voor export-, import- en investeringsgaranties (Stb. 1992, 2) art. 7, lid 1-2.
Product:	brief met jaarverslag, rapport
Opmerking:	

5.5 Verzekeren en herverzekeren

Volgnummer:	16 (Herverzekerd nr. 37)
Handeling:	Het afhandelen van aanvragen om export- en importkredietverzekering met herverzekering bij de staat en het hierover adviseren van de Minister van Financiën
Actor:	Rijkscommissie
Periode:	1922 - 1929 en 1932 - 1961
Grondslag:	Regeling van 6 februari 1932 betreffende exportkredietgaranties, art. 4 en Regeling exportkredietgaranties 1946.
Product:	aanvragen, adviezen
Opmerking:	Vanaf 1946 tevens aanvragen importkredietverzekeringen.

Volgnummer:	17 (Herverzekerd nr. 52)
Handeling:	Het namens de Minister van Financiën afhandelen van voorstellen tot herverzekering.
Actor:	Dagelijkse Commissie
Periode:	1961 - 1986
Grondslag:	Regeling van 26 april 1961 no. A1/5592 art. 5.
Product:	garanties, herverzekering
Opmerking:	

Volgnummer:	18 (Herverzekerd nr. 53)
Handeling:	Het adviseren van de Minister van Financiën over ontvangen voorstellen tot herverzekering van afzonderlijke polissen.
Actor:	Dagelijkse Commissie
Periode:	1961 - 1986
Grondslag:	Regeling van 26 april 1961 no. A1/5592 art. 5.
Product:	advies
Opmerking:	

Volgnummer:	19 (Herverzekerd nr. 50)
Handeling:	Het afhandelen van aanvragen tot herverzekering bij de Staat van verzekeringen en garanties.
Actor:	De Nederlandsche Bank
Periode:	1986 - 2008
Grondslag:	Regeling op het gebied van export en importgaranties (Stcrt, 1986, 186), art. 3.; Regeling export- en importgaranties 1992, art. 3; Besluit intrekking Regeling export- en importgaranties 1992 (Stcrt. 2008, 103)
Product:	verzekeringsdossiers met goedkeuring of weigering
Opmerking:	

Volgnummer:	20 (Herverzekerd nr. 54)
Handeling:	Het adviseren van de Minister van Financiën over ingediende aanvragen tot herverzekering bij de Staat die vallen buiten de aan DNB gegeven machtiging.
Actor:	De Nederlandsche Bank
Periode:	1986 - 2008
Grondslag:	Regeling op het gebied van export en importgaranties (Stcrt, 1986, 186), art. 4.; Regeling export- en importgaranties 1992, art. 4; Besluit intrekking Regeling export- en importgaranties 1992 (Stcrt. 2008, 103)
Product:	advies
Opmerking:	

Volgnummer:	21 (Herverzekerd nr. 67)
Handeling:	Het afhandelen van voorstellen van de Verzekeraar (NCM) voor een definitieve verdeling van de risicoparticipatie voor schades, waarin de Staat en de Verzekeraar (NCM) participeren.
Actor:	De Nederlandsche Bank
Periode:	1992 - 2008
Grondslag:	Regeling export- en importgaranties 1992, art. 8; Besluit intrekking Regeling export- en importgaranties 1992 (Stcrt. 2008, 103)
Product:	beschikking
Opmerking:	

5.6 Incasso, schadeclaim en schade-uitkering

Volgnummer:	22 (Herverzekerd nr. 75)
Handeling:	Het namens de Minister van Financiën afhandelen van voorstellen tot schade-uitkering.
Actor:	Dagelijkse Commissie
Periode:	1961 - 1986
Grondslag:	Regeling van 26 april 1961 no. A1/5592 art. 5.
Product:	schade-uitkering
Opmerking:	

Volgnummer:	23 (Herverzekerd nr. 84)
Handeling:	Het beschikbaar stellen van het aandeel van de staat in de schadevergoeding (respectievelijk het voorschot) ten laste van de rekening van de Schatkist bij DNB.
Actor:	De Nederlandsche Bank
Periode:	1986 - 1991
Grondslag:	Regeling op het gebied van export en importgaranties (Stcrt, 1986, 186), art. 7.
Product:	voorschot, schadevergoeding
Opmerking:	

Volgnummer:	24 (Herverzekerd nr. 77)
Handeling:	Het geven van aanwijzingen aan de Verzekeraar (NCM) ter zake van het nemen van maatregelen ter voorkoming en vermindering van dreigende schade.
Actor:	De Nederlandsche Bank
Periode:	1986 - 2008
Grondslag:	Regeling op het gebied van export en importgaranties (Stcrt, 1986, 186), art. 5.; Regeling export- en importgaranties 1992, art. 5; Besluit intrekking Regeling export- en importgaranties 1992 (Stcrt. 2008, 103)
Product:	aanwijzingen
Opmerking:	

Volgnummer:	25 (Herverzekerd nr. 78)
Handeling:	Het afhandelen van (dreigende) schadegevallen.
Actor:	De Nederlandsche Bank
Periode:	1986 - 2008
Grondslag:	Regeling op het gebied van export en importgaranties (Stcrt, 1986, 186), art. 6.; Regeling export- en importgaranties 1992, art. 5; Besluit intrekking Regeling export- en importgaranties 1992 (Stcrt. 2008, 103)
Product:	voorschot, schadevergoeding
Opmerking:	Consolidatie is het omzetten van kortlopende schulden in langlopende leningen.

Volgnummer:	26 (Herverzekerd nr. 80)
Handeling:	Het verlenen van goedkeuring aan de Verzekeraar (NCM) tot het treffen van incassomaatregelen en betalingsregelingen en tot het afsluiten van een akkoord met een debiteur in alle gevallen, waarin Verzekeraar (NCM) daartoe niet krachtens de hem door de staat toegekende machtigingen bevoegd is.
Actor:	De Nederlandsche Bank
Periode:	1986 - 2008
Grondslag:	Regeling op het gebied van export en importgaranties (Stcrt, 1986, 186), art. 5.; Regeling export- en importgaranties 1992, art. 5; Besluit intrekking Regeling export- en importgaranties 1992 (Stcrt. 2008, 103)
Product:	goedkeuring
Opmerking:	Consolidatie is het omzetten van kortlopende schulden in langlopende leningen.

Volgnummer:	27 (Herverzekerd nr. 81)
Handeling:	Het beoordelen van het door de Verzekeraar (NCM) gevoerde incasso van de vorderingen en het rapporteren hierover aan de Minister van Financiën en de Verzekeraar (NCM) .
Actor:	De Nederlandsche Bank
Periode:	1992 - 2008
Grondslag:	Regeling export- en importgaranties 1992, art. 7; Besluit intrekking Regeling export- en importgaranties 1992 (Stcrt. 2008, 103).
Product:	rapport
Opmerking:	

6 BIJLAGEN BIJ RAPPORT INSTITUTIONEEL ONDERZOEK

6.1 Bijlage 1: Lijst van gebruikte afkortingen

BFB	(Directie) Buitenlandse Financiële Betrekkingen (van het Ministerie van Financiën)
BSD	Basiselectiedocument
DNB	De Nederlandsche Bank N.V.
EEG	Europese Economische Gemeenschap
EG	Europese Gemeenschap
EKI	(Afdeling) Exportkredietverzekering en Investeringsgaranties (van het Ministerie van Financiën)
EXIM	Afdeling Export- en importgaranties van DNB
EZ	(Ministerie van) Economische Zaken
KB	Koninklijk Besluit
LNV	(Ministerie van) Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
MKB	Midden- en Kleinbedrijf
NA	Nationaal Archief
NCM	Nederlandsche Credietverzekering Maatschappij (sinds 2003 Atradius)
OCW	(Ministerie van) Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
OEDC	Organization for Economic Cooperation and Development
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
PIVOT	Project Invoering Verkorting Overbrengingstermijn
RIO	Rapport Institutioneel Onderzoek
Stb.	Staatsblad
Stcrt.	Staatscourant
ZBO	Zelfstandig Bestuurs Orgaan

6.2 Bijlage 2: Overzicht van geraadpleegde wet- en regelgeving en andere grondslagen

Beschikking Ministerie van Financiën dd. 15 juni 1922 tot het instellen van de Rijkscommissie van Advies inzake de Exportcredieten (no. 92)

Regeling tot het verlenen van gedeeltelijke Staatsgarantie voor Uitvoertransacties (no. 128, 171)

Ontbinding van Rijkscommissie van Advies inzake de Exportcredieten en intrekken van Regeling tot het verlenen van gedeeltelijke Staatsgarantie voor Uitvoertransacties (no. 34)

Beschikking Ministerie van Financiën dd. 8 september 1931 tot het instellen van de Rijkscommissie van Advies voor exportkredietgaranties (Stcrt. 1931, no. 193)

Regeling van 6 februari 1932 betreffende exportkredietgaranties (no. 86)

Regeling van 17 oktober 1946 betreffende staatsgaranties voor in- en uitvoertransacties (no. 171) (Stcrt. 1946, 206)

Regeling van 26 april 1961 betreffende kredietverzekering met herverzekering bij de Staat (no. A1/5592)

Wet van 23 april 1969, houdende vaststelling van regelen voor herverzekering investeringen (Stb. 1969, 268)

Regeling van 9 juni 1969, no. A69/7835 tot uitvoering van de Wet herverzekering investeringen (Stcrt. 1969, 121)

Regeling van 9 juni 1969, no. A69/7836 tot aanwijzing van een Verzekeringsmaatschappij (Stcrt. 1969, 121)

Beschikking toelating kredietverzekeringsmaatschappijen van 14 juni 1983, no. 183/1988 (Stcrt. 1983, 132)

Instelling Rijkscommissie voor export-, import- en investeringsgaranties (Stcrt. 1983, 132)

Instelling Dagelijkse Commissie voor export-, importgaranties (Stcrt. 1983, 132)

164 externe adviesorganen opgeheven (Stcrt. 1985, 17)

Regeling van 28 april 1986, no. 186-1760 op het gebied van export- en importgaranties (Stcrt. 1986, 96)

Besluit van 9 mei 1986 tot uitvoering artikel 21 van de Bankwet 148 (Koninklijk Besluit 9 mei 1986) (Stb. 1986, 271, art. 1)

Tijdelijke regeling herverzekering investeringen Oost-Europa van 12 december 1991 (Stcrt. 1991, 250)

Wet Rijkscommissie voor export-, import- en investeringsgaranties (Stb. 1992, 2)

Regeling export- en importgaranties 1992

Kaderwet financiële verstrekkingen Financiën (Stb. 1996, 98)

Regeling van 11 november 1996 nr. WJB 96/1130M "Instelling overlegorgaan voor export-, import- en investeringsgaranties (Stcrt. 1996, 225)

Aanpassingswet herziening adviesstelsel (Woestijnwet) (Stb. 1997, 63, art. XXXI)

Regeling herverzekering investeringen (Stcrt. 1997, 193)

EG Council Directive 98/29/EC on harmonisation of the main provisions concerning export credit insurance (98/29/EG L148)

Wijziging Regeling Instelling overlegorgaan voor export-, import- en investeringsgaranties van 6 februari 2001 (Stcrt. 2001, 35)

Wijziging Regeling Instelling overlegorgaan voor export-, import- en investeringsgaranties van 14 november 2001 (Stcrt. 2001, 227)

Wijziging Regeling Instelling overlegorgaan voor export-, import- en investeringsgaranties van 2 februari 2004 (Stcrt. 2004, 33)

Tijdelijke regeling herverzekering investeringen 2004 (Stcrt. 2004, 101)

Brief Mifi aan Tweede Kamer dd. 3 oktober 2005 (Verslag van de reorganisatie van het EKV-circuit bekend onder de naam Pauwenhofproces)

Besluit intrekking Regeling export- en importgaranties 1992 (Stcrt. 2008, 103)

6.3 Bijlage 3: Overzicht van geraadpleegde literatuur

60 jaar zekerheid bij export, DNB, Amsterdam, 1982

Nota Toegevoegde waarde van de Rijkscommissie voor Export-, import- en investeringsgaranties voor de exportkredietverzekering in het algemeen en voor de Bank in het bijzonder (kenmerk: N406188A.RHZ dd. 24 augustus 1994)

Mietes, A.S., "Herverzekerd; Een institutioneel onderzoek naar het overheidshandelen op het beleidsterrein herverzekering van export- en importkredieten en investeringsgaranties, 1940 - 1996", PIVOT-rapport nummer 78, 's-Gravenhage, 1999.

Tachtig jaar exportkredietverzekering, Kwartaalbericht DNB, Amsterdam, september 2002.

Begroting Ministerie van Financiën 2007, Directie Buitenlandse Financiële Betrekkingen (BFB)

6.4 Bijlage 4: Overzicht van geraadpleegde deskundigen

Mevrouw A. Spaander, medewerker Documentaire Informatievoorziening DNB en van 1984 tot 2004 werkzaam voor de afdeling EXIM.

Mevrouw drs. A.P.P. Beex, medewerker Historisch Archief DNB.

De heer drs. A.P.J. Glaudemans, medewerker Historisch Archief DNB.

De heer Dr. C.K. Folkertsma, hoofd van de afdeling Risk management.

De heer J.J. van Buggenum, beleidsmedewerker bij de afdeling Risk management.

Mevrouw dr. C. van Renselaar, historisch onderzoeker bij de afdeling Economisch beleid en onderzoek.

Mevrouw mr. E. Matthijsen, beleidsmedewerker bij de divisie Juridische zaken.

6.5 Bijlage 5: Algemene informatie over de PIVOT-methode van het Nationaal Archief

PROJECT INVOERING VERKORTING OVERBRENGINGSTERMIJN

Voor u ligt het rapport waarin de uitkomsten van een onderzoek, gehouden in het kader van het Project Invoering Verkorting Overbrengingstermijn (PIVOT), zijn weergegeven. PIVOT is een project-organisatie die in mei 1991 door de Algemene Rijksarchivaris in het leven is geroepen. De aanleiding daarvoor vormde de (voorgenomen) verkorting van de overbrengingstermijn conform de nieuwe Archiefwet van vijftig naar twintig jaar. Vanuit het oogpunt van democratisering van het openbaar bestuur moet deze termijnverkorting positief worden beoordeeld. Immers: eerder overgedragen archieven worden ook eerder openbaar en toegankelijk voor het publiek. Voor de Rijksarchiefdienst betekent deze termijnverkorting echter dat, wanneer er geen maatregelen worden genomen, zij overstroomd worden met archiefmateriaal. De neerslag van dertig jaar overheidshandelen zou immers bij de invoering van de nieuwe wet ineens moeten worden overgebracht naar de depots van de archiefdiensten. Voor de centrale rijksorganen wordt de omvang van deze stroom van gegevensbestanden geschat op ongeveer 600 strekkende kilometer over de periode 1943-1973 en over de periode 1973-1990 op nog eens eenzelfde hoeveelheid. Omdat een dergelijke hoeveelheid archiefmateriaal niet beheersbaar en hanteerbaar is en de opslag ervan te kostbaar, heeft de Rijksarchiefdienst in het kader van PIVOT tezamen met de verschillende Hoge Colleges van Staat en de ministeries maatregelen getroffen om deze vloed te kanaliseren.

Bij het uitvoeren van deze inhaaloperatie moesten reeds bestaande problemen bij de archiefzorg van de rijksoverheid in versneld tempo worden opgelost. Onder de oude Archiefwet zijn grote achterstanden in het selecteren van naoorlogs archiefmateriaal en het overbrengen van archief van vóór 1940 naar de Rijksarchiefdienst geconstateerd. In inspectierapporten van deze dienst werd daar al op gewezen, maar door het rapport 'Archiefbeheer en -behoud bij het Rijk' dat de Algemene Rekenkamer in 1988 uitbracht, is dit probleem pas in zijn volle omvang tot politiek Den Haag doorgedrongen.

PIVOT is mogelijk geworden door de inzet van extra financiële middelen die de minister van WVC in 1991 heeft toegezegd: fl. 17 miljoen over een periode van tien jaar (de looptijd van het project). Daarnaast zetten de ministeries en de Hoge Colleges van Staat, zelf immers verantwoordelijk voor selectie en overdracht van hun archieven, elk eigen middelen in om deze operatie mogelijk te maken. Afspraken daarover zijn vastgelegd in convenanten die de verschillende secretarissen-generaal of vertegenwoordigers van de Hoge Colleges van Staat met de Algemene Rijksarchivaris hebben gesloten.

De uitgangspunten van PIVOT

Om de hierboven beschreven papiervloed op een verantwoorde manier te kunnen beperken heeft PIVOT een nieuw selectie-instrument ontworpen. De traditionele selectiemethoden zijn voor een operatie van deze omvang niet toereikend: zij zijn te arbeidsintensief en dus te kostbaar waarbij de basis van de gevoerde selectie niet altijd duidelijk wordt geformuleerd. Bij de traditionele selectie worden als criteria gebruikt: de inhoudelijke of informatieve waarde van documenten en de plaats die zij innemen in een geheel van een dossier, een archief of verzameling archieven. Aangezien men bij die manier van selecteren geen model hanteert waarmee men de context van de gegevens in kaart kan brengen, kan men aan de gegevens 'an sich' moeilijk een waarde toekennen. De functie van de gegevens is in dat geval niet te achterhalen. Het gevolg hiervan is een subjectieve selectie omdat iedereen die selecteert een eigen interpretatie aan de gegevens geeft.

PIVOT is van mening dat de selectie moet worden uitgevoerd vanuit het gezichtspunt van het overheidsorgaan of de organen die deze documenten in het kader van hun taak en het daaruit voortvloeiende handelen hebben ontvangen of geproduceerd: niet de informatiewaarde van documenten maar de waardebeoordeling van handelingen van overheidsorganisaties staat centraal. Met de gegevensbestanden die naar de RAD worden overgebracht moet het handelen van de overheid in relatie tot haar omgeving op hoofdlijnen te reconstrueren zijn. Daarbij wil PIVOT met het resultaat van de selectie op basis van dit doel bronnen voor de kennis van en het inzicht in de Nederlandse samenleving (en cultuur) veiligstellen voor blijvende bewaring.

De methode om dit te bereiken vormt het institutioneel onderzoek. Deze methode is in de afgelopen jaren ontwikkeld aan de hand van praktijkervaringen en nieuwe, theoretische inzichten uit binnen- en buitenland. Via wet- en regelgeving en andere bestuurlijk-organisatorische bronnen wordt nagegaan welke handelingen overheidsorganen verrichten. Op basis van de handelingen kan achterhaald worden welke neerslag er in principe zou moeten zijn. Met andere woorden, de selectie zal niet meer plaatsvinden op basis van het archiefstuk zelf, maar op basis van de handeling. Handelingen worden gewaardeerd in het kader van de context.

Uiteindelijk zal PIVOT de overdracht van het geselecteerde materiaal naar de depots van de Rijksarchiefdienst begeleiden. De rijksorganen zijn zelf verantwoordelijk voor de fysieke selectie en bewerking die de archieven en andere gegevensbestanden moeten ondergaan om ze geschikt te maken voor overdracht. Desgewenst zal PIVOT daarbij een adviserende rol spelen. Richtsnoer voor de bewerking na het institutioneel onderzoek en de institutionele selectie vormen de door de Permanente Commissie Documentaire Informatievoorziening (PCDIN) in september 1991 aanvaarde 'Normen voor goede en geordende staat' (zie hiervoor ook de PIVOT-brochure "Om de kwaliteit van het behoud: normen 'goede en geordende staat' bij overname door PIVOT/Rijksarchiefdienst van archieven van rijksorganen" ('s-Gravenhage 1993).

Het institutioneel onderzoek

Om het voor de selectie noodzakelijke inzicht te krijgen in het handelen van de overheidsorganen is PIVOT in eerste instantie institutionele onderzoeken gestart bij de verschillende ministeries. De onderzoekers worden door PIVOT zelf en door de verschillende ministeries ingezet. Zij nemen tezamen ongeveer 130 onderzoeksgebieden of beleidsterreinen voor hun rekening. Per beleidsterrein beschrijft de onderzoeker de historische ontwikkeling van dat beleidsterrein als context van de handelingen die er sinds 1940 zijn verricht. De onderzoeksperiode verschilt per beleidsterrein, maar bestrijkt in het algemeen de jaren 1940 tot heden.

Uitgangspunt bij de onderzoeken vormt het Methode van Institutioneel Onderzoek (MIO), neergelegd in de brochure 'Handelend optreden' (PIVOT-brochure, 's-Gravenhage 1994). De resultaten van een institutioneel onderzoek worden beschreven in een Rapport Institutioneel Onderzoek (RIO). Een RIO is de contextbeschrijving van een beleidsterrein waarop de overheid handelend optreedt en omvat:

1. een historische schets van (de ontwikkeling van) het beleidsterrein waarop het onderzoek betrekking heeft, inclusief:
 - de doelstellingen van de overheid op het beleidsterrein;
 - de overheidsorganen (in de RIO's 'actoren' genoemd);
 - de onderlinge relaties tussen overheidsorganen;
 - de ontwikkeling van de beleidsinstrumenten;
 - een beschrijving van het taakgebied waartoe het beleidsterrein behoort.

2. een overzicht van de handelingen waarvoor overheidsorganen verantwoordelijkheid dragen, inclusief:
 - de looptijd van elke handeling (begin- en einddatum)
 - de grondslag (bron) van elke handeling
 - het product van de handeling (indien bekend)
 - (zo mogelijk) een thematische of procedurele ordening van de handelingen, waardoor men de handelingen in hun context kan zien.

Een belangrijk begrip in het institutioneel onderzoek vormt de 'handeling'. Een handeling is een complex van activiteiten, gericht op de omgeving, dat een orgaan op grond van attributie of delegatie verricht ter vervulling van een taak en voor het verrichten waarvan dat orgaan verantwoordelijk is. Aangezien we niet alleen willen beschrijven wat de overheid moet doen maar ook wat zij daadwerkelijk doet, gebruiken we als bron voor het beschrijven van het handelen niet alleen officiële wet- en regelgeving en de daaruit voortvloeiende algemene maatregelen van bestuur, Koninklijke besluiten, ministeriële regelingen en beschikkingen zoals instellings-, opheffings- en organisatiebesluiten als onderzoeksbron, maar ook jaarverslagen en jaaroverzichten, staatsalmanakken, memories van toelichting op de rijksbegroting en op bovengenoemde wetten, beleidsnota's, archieven, tijdschriften of andere literatuur. Daarnaast vormen interviews

met beleidsmedewerkers en andere deskundigen - in en buiten de overheid- op het beleidsterrein een bron van informatie.

Naast het begrip 'handeling' neemt het begrip 'actor' in het institutioneel onderzoek een belangrijke plaats in. Het begrip actor volgens de PIVOT-methode wordt gedefinieerd als een overheidsorgaan of een particuliere organisatie of persoon die een rol speelt op een beleidsterrein. Strekten de PIVOT-onderzoeken zich tot 1995 uit tot de handelingen van rijksoverheidsorganen in de strikte zin van het woord, in de nieuwe Archiefwet wordt, gebaseerd op de Algemene wet Bestuursrecht 1993, onder het begrip 'overheidsorgaan' ook verstaan (organen) van overheidsstichtingen, verenigingen en vennootschappen die, ook voor zover zij niet krachtens publiekrecht zijn ingesteld, toch met openbaar gezag zijn bekleed of waaraan toch één of meer overheidstaken zijn opgedragen en de daarvoor benodigde publiekrechtelijke bevoegdheden zijn toegekend. Het begrip 'overheidsorgaan' is hiermee aanzienlijk verbreed.

In de onderzoeksrapporten worden niet de handelingen van particuliere instellingen opgenomen. Wel wordt hun rol op het beleidsterrein beschreven. Op grond van het acquisitieprofiel van het Algemeen Rijksarchief wordt bepaald of de archieven van particuliere instellingen voor overbrenging in aanmerking komen.

De toepassingsmogelijkheden

De resultaten van het institutioneel onderzoek, neergelegd in het RIO, worden daarna verwerkt in een wettelijk voorgeschreven selectie-instrument: de selectielijst, in PIVOT-termen het basis selectiedocument (BSD). De selectielijst is een lijst van handelingen die elk voorzien zijn van de waardering 'bewaren' of 'vernietigen'. De selectielijst volgt de beschrijving van het RIO: in overleg met de betreffende instelling(en) wordt aan de hand van deze selectielijst bezien welke gegevensbestanden voor 'de eeuwigheid' geselecteerd moeten worden en uiteindelijk overgedragen worden aan de Rijksarchiefdienst. De ontwerp selectielijst wordt ter inzage gelegd bij verscheidene instanties en de zorgdrager(s) bied(t)(en) de ontwerp-selectielijst aan aan de minister van OCenW. De definitieve selectielijst wordt vastgesteld door de zorgdrager(s) in kwestie en de minister/staatssecretaris van OCenW.

Wanneer de inhaaloperatie eenmaal voltooid is, zijn we er nog niet. In de toekomst moet worden voorkomen dat nieuwe achterstanden ontstaan bij selectie en overdracht van gegevensbestanden. Om de toepassingsmogelijkheden van het institutioneel onderzoek ook voor de toekomst te kunnen garanderen, is het daarom noodzakelijk om ontwikkelingen in taken, handelingen en organisatie van de overheid, alsmede de grondslag van die taken en handelingen bij te houden. De verantwoordelijkheid hiervoor ligt bij de zorgdragers. Het RIO en het BSD kunnen gebruikt worden als basis voor de ontwikkeling van een structureel documentair informatieplan teneinde het beheer van de gegevensbestanden die de Rijksarchiefdienst na 20 jaar verwerft en het beheer van de gegevensbestanden bij de voor het beheer verantwoordelijke organen zelf te verbeteren.

Zo kan in samenwerking met de betreffende organen worden voorkomen, dat zich in de toekomst nieuwe, onbeheersbare stuwmeren van archief en andere gegevensbestanden zullen vormen.

Volumevermindering archieven en vergroting opslagcapaciteit

Ook op deze terreinen is PIVOT werkzaam. Volumevermindering kan voor bepaalde archieven worden bereikt door middel van substitutie: het overzetten van de informatie op een andere drager, bijvoorbeeld microfilm, microfiches en in de toekomst wellicht beeldplaat. Inmiddels kon uitbreiding van de opslagcapaciteit met ca. 25 km. van bestaande depots in het Algemeen Rijksarchief worden gerealiseerd door de installatie van verrijdbare stellingen (compactus).

Gewapend met de opgedane ervaring zal PIVOT ook over deze kwesties de rijksorganen kunnen adviseren, die daarmee bij het moderne gegevensbeheer weer hun voordeel kunnen doen.

Den Haag/Algemeen Rijksarchief/PIVOT/1 juni 1995.